

УДК 336.71

ОЦІНКА ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ КОНКУРЕНЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ У ПОСТКРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Євген Касіян

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Січових Стрільців, 19, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 239-46-02,
e-mail: yevhenkasiyan@gmail.com*

Досліджено та здійснено порівняльний аналіз рівня конкуренції банківського сектору перехідних економік Центральної та Східної Європи у докризовий та посткризовий періоди. Зокрема у статті проаналізовано основні методологічні підходи до оцінки рівня конкуренції у банківській системі. Також проаналізовано основні емпіричні дослідження та зроблено висновки щодо впливу конкуренції на ефективності функціонування банківської системи як важливої складової фінансового розвитку держав ЦСЄ.

Ключові слова: країни ЦСЄ, трансформація фінансової системи, рівень конкуренції, ефективність банківської системи.

Питанням оцінки та визначенням ролі конкуренції у розвитку та стабільності функціонування банківського сектору займалися багато як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Зокрема, слід виокремити дослідження таких зарубіжних науковців, як Ф. Алєн, Т. Бєк, А.Бєргер, Е. Дєрміргук-Кунт, Д. Гєйл, Дж. Бун, Дж. Панзар, Н. Розє, А. Лєрнер, Р. Лєвін, Л. Клепер, Ф. Мішкін, Р. Турк-Аріс, М. Ціхак, М. Дєліс та ін. У їхніх працях частково досліджено питання конкуренції банківського сектору перехідних економік Європейського Союзу, проте комплексний аналіз для групи країн ЦСЄ не виконано. Основні концептуальні підходи щодо ролі конкуренції у фінансовому секторі запропоновано у працях таких відомих економістів, як Р. Хікс, Г. Дємзец, Дж. Штігліц. Дослідженням конкуренції у вітчизняній банківській системі займалися такі економісти, як Н. Андрушків, М. Мєльник, О. Падалко, О. Шевцова, М. Остролуцький та інші. В контексті євроінтеграції буде цікавим порівняльний аналіз, відповідно до існуючих методологічних підходів, рівня конкуренції банківського сектору України із країнами ЦСЄ, чому не приділено достатньої уваги у працях вітчизняних економістів.

Банківські системи перехідних економік Центральної та Східної Європи впродовж останніх двадцяти років зазнали значних трансформаційних змін. Одним із важливих чинників, що безпосередньо впливають на трансформацію фінансової системи, була консолідація банківської системи, що супроводжувалась низкою злиттів та поглинань. Прихід іноземного капіталу у банківську систему відіграв важливу роль у цьому процесі, ставши одним із основних каталізаторів фінансового розвитку країн ЦСЄ. Сьогодні від 70 % до 90 % активів банківського сектору країн ЦСЄ належить іноземним банкам.

Відповідно, змінилася структура ринку банківських послуг, рівень концентрації та конкуренції в банківському секторі. Фінансова криза 2008 року посилила інтерес політиків і вчених до питання конкуренції у банківському секторі та ролі держави у формуванні політики в області конкуренції. Сьогодні відомо чимало емпіричних досліджень, у котрих проілюстровано важливу роль конкуренції у стабільному та ефективному функціонуванні банківського сектору, як важливого елемента фінансового розвитку країни, проте здебільшого ці дослідження стосуються розвинутих економік. Причому висновки цих досліджень доволі відрізняються. Отож оцінка та аналіз рівня конкуренції банківського сектору у країнах ЦСЄ буде корисною для подальших емпіричних досліджень, у котрих досліджуватимуть роль конкуренції власне у період трансформації фінансової системи. Порівняльна характеристика рівня конкуренції даватиме змогу побачити відмінності між розвинутими фінансовими системами країн ЄС та трансформаційними фінансовими системами ЦСЄ та України, в контексті структури ринку банківських послуг.

Метою нашої статті є здійснення оцінки та проведення порівняльного аналізу рівня конкуренції банківського сектору країн Центральної та Східної Європи у докризовий та посткризовий періоди, на основі сучасних емпіричних досліджень та теоретичних підходів довести важливість цієї характеристики для розвитку фінансового сектору.

Конкуренція часто є бажаною ознакою, оскільки сприяє підвищенню організаційної ефективності, зниженню витрат для клієнтів і поліпшенню якості та розширенню спектра фінансових послуг [3]. У сучасній економічній літературі можна простежити три основні підходи до вимірювання конкуренції у банківському секторі:

Перший підхід полягає в оцінці концентрації банківського сектору відповідно до концепції «структура–поведінка–продуктивність» (англ. Structure–Conduct–Performance) [5; 1, с. 36]. Концепція «структура–поведінка–продуктивність» припускає, що існує стабільний причинно-наслідковий зв'язок між структурою банківської системи, поведінкою банків та продуктивністю. Отож припускають, що для невеликої кількості великих фірм буде характерною антиконкурентна поведінка. В рамках цього підходу, існує негативна кореляція між конкуренцією та концентрацією. Відповідно, рівень конкуренції можна оцінити показниками концентрації банківського сектору.

Другий підхід до вимірювання конкуренції побудований на нормативних показниках, що вимірюють конкуренцію в банківському секторі. Поведінку банків на конкурентних ринках визначають за умовами входу на ринок і виходу з нього. Банки будуть змушені вести себе конкурентоспроможно в системі із нежорсткими обмеженнями, легкими умовами входу на ринок для нових банків та легкими умовами виходу з ринку для збиткових установ, навіть якщо ринок висококонцентрований [11, с. 84].

Третій підхід передбачає пряме вимірювання цінової поведінки або ринкової влади на основі нових емпіричних методів «Теорії галузевих ринків» (англ. Theory of industrial organization) [4].

У сучасних емпіричних дослідженнях виявлено низку переваг та недоліків високого рівня концентрації у банківській системі, що впливають на ефективність та стабільність фінансових посередників. Здебільшого дослідники вирізняють такі основні переваги високого рівня концентрації банків:

1. Великі банки, що володіють значною часткою ринку, користуються більшою довірою клієнтів, передусім за нестабільної економічної ситуації, а банківські системи із низьким рівнем концентрації та значною кількістю дрібних банків більш схильні до фінансових криз. Це пояснює полярне в економічній думці твердження «занадто великий, щоб збанкрутувати», тобто банки є надто великими, аби держава допустила їхнє банкрутство [2].

2. Банківська система з високим рівнем концентрації може продукувати вищі прибутки, що певною мірою слугує «буфером» проти несприятливих шоків та збільшує франшизу вартості банку, знижуючи стимули для власників банків приймати надмірні ризики [13].

3. Збільшення частки банку на ринку надає йому стратегічні переваги з точки зору ефекту масштабу як у залученні ресурсів, так і в переході на новий рівень активних операцій. З'являється спроможність кредитувати системні проекти державного масштабу, причому великі банки мають змогу здійснювати більш диверсифіковану діяльність, що сприяє зниженню ризиків.

Існують також дослідження, що виявляють негативні сторони банківського сектору з високим рівнем концентрації, що може зумовити крихкість банківської системи:

1. Великі банки за високої концентрації ринку часто отримують певні субсидії через політику, побудовану на концепції «занадто великі, щоб збанкрутувати». Ці субсидії стимулюють великі банки здійснювати ризикові, хоча й високодохідні, активні операції, отримуючи завдяки цьому високу відсоткову маржу та збільшуючи крихкість банківської системи [16; 18].

2. Деякі економісти не погоджуються із думкою, що декілька великих банків легше контролювати, ніж велику кількість малих банків. Розмір банків, зазвичай, позитивно корелює зі складністю структури та операцій у банківському секторі, отож великі банки можуть бути більш непрозорими, порівняно з малими, що показує можливий позитивний зв'язок між концентрацією і крихкістю банківського сектору. І якщо надмірну ризиковість невеликих банків регулятор доволі легко може контролювати, то у великих банків комплекс інструментів виходить на наддержавний рівень і є слабо контрольованим з боку національних регуляторів [1, с. 35].

3. Окремі дослідження доводять, що банки з більшою ринковою владою, зазвичай, можуть давати дещо вищі відсоткові ставки для компаній, отож у фірм виникає бажання взяти на себе більше ризиків [7].

Найпоширенішими показниками, що використовують у сучасних дослідженнях, є питома вага основних показників діяльності перших трьох (CR-3) або п'яти (CR-5) банків у загальних показниках банківського сектору. Найчастіше у дослідженнях, що значною мірою зумовлено наявністю відповідних даних, за основний показник діяльності банківського сектору

беруть загальну вартість активів банківського сектору, хоча можливе і більш інформативне використання цього показника, наприклад, у розрізі депозитів чи кредитів фізичних та юридичних осіб. Головними перевагами цього показника є легкість та швидкість розрахунку, наявність відповідних даних та загальна визнаність. Проте зазначимо, що цей показник є доволі відносним, оскільки немає конкретної відповіді стосовно значення цього показника, за якого можна говорити про оптимальний рівень конкуренції, також цей показник не дає характеристики структури ринку загалом, оскільки застосовують його лише для певної кількості найбільших установ. Аналізуючи показник концентрації банківського сектору CR-5 для країн ЦСЄ, можна побачити декілька особливостей. По-перше, існує значна варіація цього показника в межах групи, від найнижчого у Польщі – 43,7 %, де функціонує близько 70-ти банківських установ, до найвищого рівня концентрації Естонії – понад 90 %, де кількість банків не перевищує 20. По-друге, середнє значення цього показника є дещо вищим від середнього значення для розвинутих країн Європейського Союзу (ЄС-15), де також спостерігаємо варіацію CR-5, від 33 % у Німеччині до 83 % у Нідерландах. Аналізуючи динаміку цього показника упродовж 2007–2011 років можна говорити про тенденцію до зниження цього показника, за винятком таких країн, як Словаччина, Словенія та Угорщина. Український банківський сектор, в контексті цього показника, характеризується значно нижчим рівнем концентрації, порівнюючи із країнами ЦСЄ та середнім значенням для ЄС-15, що певною мірою зумовлено значною кількістю банківських установ (1975–2012 рр.), що діють на ринку банківських послуг України (таблиця 1).

Другим більш інформативним показником концентрації є індекс Херфіндаля-Хіршмана, що обчислюється як сума квадратів ринкових часток усіх учасників ринку. За рахунок використання ринкової частки цим індексом підкреслюють значущість найбільшої інституційної одиниці в загальній сукупності. Максимальне значення індексу – 10 000. Високі значення індексу вказують на більшу ринкову концентрацію. Його найбільшим недоліком є низька чутливість до зміни кількості банків за умови їхньої значної кількості. Аналіз значень та динаміки індексу Херфіндаля-Хіршмана показують нам подібну картину як із попереднім показником (таблиця 2). Найвище значення індексу 2011 року мала Естонія (2 613), а найнижче – Польща (536). Середнє значення цього показника для країн ЦСЄ залишалося також нижчим від середнього значення для ЄС-15, де також спостерігали варіацію цього показника від 317 у Німеччині до 3 700 – у Фінляндії. Значення Індексу Херфіндаля-Хіршмана для української банківської системи залишається також на значно нижчому рівні, і складало лише 426 пунктів 2012 року. Загальною тенденцією для країн ЦСЄ було зниження рівня концентрації банківського сектору у кризовий період.

Таблиця 1

Частка п'яти найбільших кредитних установ у загальній вартості активів банківського сектору країн ЦСЄ за 2007–2011 рр. (складено автором на основі бази даних ЄЦБ [10])

Країна	CR-5(%)				
	2007	2008	2009	2010	2011
Болгарія	56,70	57,30	58,30	55,20	52,60
Естонія	95,70	94,80	93,40	92,30	90,60
Латвія	67,20	70,20	69,30	60,40	59,60
Литва	80,90	81,30	80,50	78,80	84,70
Польща	46,60	44,20	43,90	43,40	43,70
Румунія	56,30	54,00	52,40	52,70	54,60
Словаччина	68,20	71,60	72,10	72,00	72,20
Словенія	59,50	59,10	59,70	59,30	59,30
Угорщина	54,10	54,40	55,20	54,60	54,60
Чехія	65,70	62,10	62,40	62,50	61,80
Сер.зн. ЦСЄ	65,09	64,90	64,72	63,12	63,37
Сер.зн. ЄС-15	55,12	54,91	54,31	55,57	55,70
Україна	35,30	33,10	33,30	34,80	36,80

Таблиця 2

Рівень концентрації банківського сектору країн ЦСЄ за 2007–2011 рр. (складено автором на основі бази даних ЄЦБ)

Країна	Індекс Херфіндаля-Хіршмана				
	2007	2008	2009	2010	2011
Болгарія	833	834	846	789	766
Естонія	3 410	3 120	3 090	2 929	2 613
Латвія	1 158	1 205	1 181	1 005	929
Литва	1 827	1 714	1 693	1 545	1 871
Польща	640	562	574	559	563
Румунія	1 041	922	857	871	878
Словаччина	1 082	1 197	1 273	1 239	1 268
Словенія	1 282	1 268	1 256	1 160	1 142
Угорщина	840	819	864	828	849
Чехія	1 100	1 014	1 032	1 045	1 014
Сер.зн. ЦСЄ	1 321	1 266	1 267	1 197	1 189
Сер.зн. ЄС-15	966	1 019	977	1 020	1 041
Україна	373	346	354	375	407

У рамках теорії галузевих ринків запропоновано нові емпіричні методи до оцінки рівня конкуренції у банківській системі. Головною гіпотезою, що лежить в основі цих методів, є те, що конкурентне середовище банківської системи може зазнавати значного впливу з боку цінової поведінки банків. У рамках цього підходу запропоновано три основні показники для визначення рівня конкуренції у банківському секторі:

- *Н-статистика* – коефіцієнт розроблений Дж. Панзаром та Н. Розе; ілюструє еластичність процентних доходів банку щодо вхідних цін. Вхідні ціни включають вартість депозитів (зазвичай вимірюють як відношення процентних витрат до загальної суми депозитів), ціну робочої сили (вимірюють як відношення витрат на персонал до активів), вартість обладнання та основних фондів (апроксимується як відношення інших операційних та адміністративних витрат до загальної суми активів). Дещо вищі значення *Н-статистики* характеризують більшу конкуренцію у банківській системі. У випадку монополії значення наблизатимуться до 0, у випадку досконалої конкуренції – до 1 [17].

- *Індекс Лернера* – визначають як різницю між вихідними цінами і граничними витратами. Ціни розраховують як суму банківських доходів, в той час як граничні витрати отримують із оціненої транслогарифмічної функції витрат. Індекс змінюється в межах від 0 до 1. Чим більший розрив між цінами і граничними витратами, тим більший ступінь монопольної влади, тобто більша банківська націнка. За досконалої конкуренції, коли вихідні ціни дорівнюють граничним витратам, індекс Лернера дорівнюватиме 0 [15].

- *Коефіцієнт Буна* – вказує на ефективність банківських установ з точки зору прибутковості. Його розраховують як еластичність прибутку до граничних витрат. Для обчислення еластичності використовують логарифм рентабельності активів та логарифм граничних витрат, що обчислюють як першу похідну транслогарифмічної функції витрат. Основна ідея цього показника полягає в тому, що більш ефективні банки продукують вищі прибутки та отримують більшу частку на ринку. Більш негативний показник вказує на вищий рівень конкуренції на ринку [6].

Аналізуючи значення індексу Лернера та *Н-статистики* для банківського сектору групи країн ЦСЄ (таблиця 3), можна помітити, що середнє значення цих показників є дещо вищим від середнього значення для ЄС-15, що вказує на відносно вищий рівень конкуренції в банківських системах цих країн. Можна поміти також, що значення цих показників варіюють у межах групи. Наприклад найвище значення індексу Лернера мав 2010 року банківський сектор Чехії (0,335), а найнижчий – Литви (0,046), проте для всіх інших країн цей показник коливався в межах від 0,21 до 0,27.

Порівнюючи динаміку індексу протягом 2007–2010 років, можна помітити, що здебільшого у країнах протягом 2008–2009 років у період кризи значення цього показника впали, тоді як у 2009–2010 рр. вони знову піднялися. Що стосується *Н-статистики*, то її значення також значно варіюють у межах групи. Найвищі значення цього показника мають Литва, Латвія, Румунія та Польща, а найнижчий рівень конкуренції – у Болгарії. Середнє значення цього показника

для перехідних економік є дещо вищим ніж у ЄС–15, що вказує на відносно вищий рівень конкуренції у цих країнах. Що стосується рівня конкуренції банківського сектору України, то існують певні розбіжності. Якщо значення Н-статистики приблизно на одному рівні із середнім значенням для країн ЦСЄ, то індекс Лернера ілюструє значно нижчий рівень конкуренції.

Таблиця 3

Показники рівня конкуренції у банківському секторі країн ЦСЄ (складено на основі бази даних Світового банку [15])

Країна	Індекс Лернера							Н-статистика 2010
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Болгарія	–	0,216	0,208	0,303	0,207	0,253	0,270	0,301
Естонія	0,125	0,294	0,327	0,289	0,212	0,089	0,236	–
Латвія	0,310	0,315	0,262	0,233	0,261	0,273	0,219	0,904
Литва	0,121	0,207	0,155	0,165	0,148	0,070	0,046	0,792
Польща	0,147	0,188	0,202	0,249	0,231	0,236	0,250	0,805
Румунія	0,179	0,179	0,149	0,161	0,173	0,165	0,242	0,909
Словаччина	0,145	0,141	0,205	0,213	0,201	0,247	0,266	0,588
Словенія	0,238	0,207	0,203	0,254	0,197	0,249	0,265	0,545
Угорщина	0,039	0,157	0,149	0,162	0,091	0,17	0,236	0,664
Чехія	0,106	0,180	0,166	0,203	0,211	0,277	0,335	0,731
Сер. зн. ЦСЄ	0,157	0,208	0,202	0,223	0,193	0,203	0,236	0,693
Сер. зн. ЄС–15	0,183	0,207	0,212	0,181	0,144	0,202	0,209	0,610
Україна	0,257	0,194	0,213	0,204	0,279	0,181	0,130	0,685

У сучасній економічній думці існує дві базових концепції щодо характеру взаємозв'язку між конкуренцією та ефективністю фірми. Концепція «тихого життя» (англ. The Quiet Life) Р. Хікса стверджує, що монопольна влада дає змогу банкам послабити свої зусилля, менеджменту – не фокусувати свою увагу на покращенні ефективності; вона збільшує їхні витрати, прогножуючи позитивну кореляцію між конкуренцією та ефективністю [14]. Альтернативну концепцію «гіпотези ефективності» (англ. Efficiency Hypothesis) запропонував Г. Демсец [9]. Стосовно банківського сектору, ця гіпотеза свідчить, що банк, який працює дещо ефективніше, ніж конкуренти, отримує дещо вищий прибуток у результаті низьких операційних витрат. Цей же банк займає значну частку ринку, оскільки відмінності в рівні ефективності створюють нерівний розподіл позицій на ринку та посилюють концентрацію. Здебільшого у останніх

економетричних дослідженнях зроблено висновок, що конкуренція зумовлює підвищення ефективності банківського сектору як у розвинених, так і у країнах, що розвиваються (таблиця 4) [8].

Таблиця 4

Рівень конкуренції банківського сектору країн ЦСЄ (складено на основі бази даних Світового банку [15]).

Країна	Коефіцієнт Буна						
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Болгарія	-0,564	-0,507	-0,511	-0,454	-0,507	-0,468	-0,507
Естонія	-0,840	-0,100	-0,044	-0,032	0,044	0,179	0,208
Латвія	1,064	0,062	0,023	0,081	0,095	0,137	0,221
Литва	0,114	0,143	0,124	0,107	0,154	0,466	0,188
Польща	-0,142	-0,106	-0,095	-0,096	-0,087	-0,063	-0,064
Румунія	-0,209	-0,091	-0,101	-0,109	-0,102	-0,085	-0,035
Словаччина	0,242	0,049	0,025	0,029	0,034	0,059	0,019
Словенія	-0,048	-0,021	-0,032	-0,033	-0,026	-0,010	0,002
Угорщина	-0,104	-0,083	-0,085	-0,077	-0,081	-0,056	-0,035
Чехія	-0,066	-0,085	-0,086	-0,088	-0,086	-0,066	-0,057
Сер. зн ЦСЄ	-0,055	-0,074	-0,078	-0,067	-0,056	0,009	-0,006
Сер. Зн ЄС-15	-0,042	-0,037	-0,040	-0,040	-0,023	-0,015	-0,017
Україна	-0,101	-0,108	-0,114	-0,117	-0,072	0,013	-0,065

Модель Буна заснована на тому, що більш ефективні фірми, тобто фірми з дещо нижчими граничними витратами, одержують дещо вищу частку ринку і прибутку і цей ефект залежить від конкуренції на ринку. Отже, ефективність визначають як можливість виробляти той самий результат з меншими витратами, а точніше – нижче граничних витрат. Аналізуючи значення показника Буна для банківського сектору ЦСЄ, також спостерігаємо значну варіацію. Найнижче значення цього показника у Болгарії (-0,507), а найвище – у Естонії (0,208). Середні значення цього показника для групи ЦСЄ є вищими, ніж середні значення для ЄС-15, що вказує на відносно нижчу ефективність та конкуренцію банківського сектору групи країн ЦСЄ. Хоча розглядаючи кожну державу окремо, можна помітити, що для Болгарії, Польщі, Румунії та Угорщини показник Буна є нижчим за середній показник для групи ЄС-15, що засвідчує вищу ефективність банків у цих країнах.

Із вищенаведеного аналізу можна помітити, що банківський сектор перехідних економік ЦСЄ характеризується відносно вищим рівнем

концентрації та відносно нижчим рівнем конкуренції, порівняно з розвинутими країнами Європейського Союзу. Однією з найбільш розвинутих країн ЦСЄ залишається Польща, де рівень конкуренції приблизно такий, як у банківських системах розвинутих економік. Такі умови тільки сприяють великим західним банкам отримувати вищі прибутки у цьому регіоні, що сьогодні засвідчує цілий ряд досліджень, хоча, з іншого боку, такий стан речей збільшує чутливість банківської системи ЦСЄ до зовнішніх шоків, таких як 2008 року. Сьогодні фінансові системи ЦСЄ перебувають у процесі трансформації, ринок банківських послуг також зазнає змін, тому одним із пріоритетів фінансової політики має бути забезпечення рівних умов функціонування на ринку для усіх фінансових посередників, що забезпечить ефективний рівень конкуренції та розвиток банківського сектору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Остролюцький М.* Концентрація банківського сектору: оцінка та аналіз / Остролюцький М., Мельник Т. // Вісник НБУ. – 2012. – № 5 (195). – С. 35–40.
2. *Allen F.* Competition and Financial Stability [Electronic resource] / Allen F., Gale D. // Journal of Money, Credit, and Banking. – 2003. – P. 453–480. – Available at : <http://finance.wharton.upenn.edu/~allenf/download/Vita/compfinstabpublished.pdf>.
3. *Beck T.* Bank Concentration, Competition, and Crises: First results, [Electronic resource] / Beck T., Demirgüç-Kunt A., Levine R. // Journal of Banking and Finance. – 2006. – Vol. 30. – P. 1581–1603. – Available at : <http://arno.uvt.nl/show.cgi?fid=95645>.
4. *Berger A.* Bank Competition and Financial Stability [Electronic resource] / Berger A., Klapper L., Turk-Ariss R. // Journal of Financial Services Research – 2009. – Vol. 35 (2). – P. 99–118. – Available at : <http://ideas.repec.org/p/wbk/wbrwps/4696.html>.
5. *Berger A.* Bank concentration and competition: An evolution in the making [Electronic resource] / A. Berger, A. Demirgüç-Kunt, R. Levine, J. G. Haubrich // Journal of Money, Credit, and Banking. – 2004. – Vol. 36. – P. 433–451. – Available at : <http://muse.jhu.edu/journals/mcb/summary/v036/36.3bberger.html>.
6. *Boone J.* A New Way to Measure Competition [Electronic resource] // The Economic Journal – Vol. 118. – P. 1245–1261. – Available at : <http://pareto.uab.es/xmg/Docencia/IO-en/IOReadings/Measure-Competition/Boone.pdf>.
7. *Boyd J.* Competition and Bank Risk Revisited [Electronic resource] / Boyd J., De Nicolo G. // IMF Working Paper. – 2006. – No. WP/06/297. – 49 p. – Available at : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2006/wp06297.pdf>.
8. *Čihák M.* How Well Do Aggregate Prudential Ratios Identify Banking System Problems? [Electronic resource] / Čihák M., Schaeck K. // Journal of Financial Stability. – 2010. – Vol. 6 (3). – P. 130–44. – Available at : www.imf.org/external/pubs/ft/wp/07275.pdf.
9. *Demsetz H.* Industry Structure, Market Rivalry and Public Policy, [Electronic resource] // Journal of Law and Economics – 1973. – Vol. 16. – P. 1–9. – Available at : <http://www.jstor.org/stable/724822>.
10. ECB Statistical Data Warehouse [Electronic resource]. – Available at : <http://sdw.ecb.europa.eu>.
11. Global Financial Development Database [Electronic resource]. – Available at : data.worldbank.org/data-catalog.
12. Global Financial Development Report 2013 : Rethinking the Role of the State in Finance [Electronic resource] // World Bank. – 2012. – 220 p. – Available at : <https://openknowledge.worldbank.org>.
13. *Hellman T.* Liberalization, moral hazard in banking and prudential regulation: Are capital controls enough? [Electronic resource] / Hellman T., Murdock K., Stiglitz J. // American

Economic Review. – 2000. – Vol. 90(1). – P. 147–165. – Available at : <http://strategy.sauder.ubc.ca/hellmann/pdfs>.

14. Hicks R. Annual survey of economic theory: The theory of monopoly. [Electronic resource] / Hicks R. // *Econometrica*. – 1935. – Vol. 3. – P. 8. – Available at : www.econometricsociety.org/issue.asp?

15. Lerner A. The Concept of Monopoly and the Measurement of Monopoly Power [Electronic resource] / Lerner A. // *Review of Economic Studies*. – 1934. – Vol. 1. – P. 157–75. – Available at : <http://restud.oxfordjournals.org/content/1/3/157.extract>.

16. Mishkin F. Financial Consolidation: Dangers and Opportunities [Electronic resource] / Mishkin F. // *Journal of Banking and Finance*. – 1999. – V. 23. – P. 675–691. – Available at : <http://www.nber.org/papers/w6655>.

17. Panzar J. Testing for ‘monopoly’ equilibrium [Electronic resource] / J. C. Panzar, J. N. Rosse // *Journal of Industrial Economics*. – 1987. – Vol. 35. – P. 443–456. – Available at : www.jstor.org/stable/2098582.

18. Stiglitz J. Some Aspects of the Pure Theory of Corporate Finance: Bankruptcies and Takeovers [Electronic resource] / Stiglitz J. // *Bell Journal of Economics*. – 1972. – V. 3(3). – P. 458–82. – Available at : www.jstor.org/stable/3003033.

Стаття надійшла до редколегії 15.02.2013

Прийнята до друку 25.02.2013

EVALUATION AND COMPARATIVE ANALYSIS OF THE LEVEL OF COMPETITION OF THE BANKING SECTOR IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE IN THE POST-CRISIS PERIOD

Yevhen Kasiyan

*Ivan Franko National University of Lviv,
19, Sichovykh Striltsiv Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel.(032)239-46-02,
e-mail: yevhenkasiyan@gmail.com*

In this paper, according to the existing concepts, evaluation and comparative analysis of the level of competition of the banking sector in transition economies of Central and Eastern Europe in the crisis and post-crisis periods are made. In particular, the basic methodological approaches to assessing the level of competition in the banking system are analyzed in the article. The author has analyzed the basic empirical research and conclusions regarding the impact of competition in the banking system, as an important component of the financial development of the country.

Key words: CEE countries, the transformation of the financial system, the level of competition, the efficiency of the banking system.

ОЦЕНКА И СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ УРОВНЯ КОНКУРЕНЦИИ БАНКОВСКОГО СЕКТОРА СТРАН ЦЕНТРАЛЬНОЙ И ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В ПОСТКРИЗИСНЫЙ ПЕРИОД

Евгений Касиан

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Сечевых Стрельцов, 19, г. Львов, Украина, 79000, тел. (032) 239-46-02,
e-mail: yevhenkasiyan@gmail.com*

Произведена оценка и осуществлен сравнительный анализ уровня конкуренции банковского сектора переходных экономик Центральной и Восточной Европы в кризисный

и посткризисный периоды. В частности, в статье проанализированы основные методологические подходы к оценке уровня конкуренции в банковской системе. Также проанализированы основные эмпирические исследования и сделаны выводы относительно влияния конкуренции на функционирование банковской системы как важной составляющей финансового развития государства.

Ключевые слова: страны ЦВЕ, трансформация финансовой системы, уровень конкуренции, эффективность банковской системы.